

Imperialisme Arendt en Mbembe-4

Maieutiek najaar 2023
Petra Bolhuis

1

De sfeer waarin Totalitarisme kon ontkiemen

Het is een combinatie van verschillende rationaliteiten die het mogelijk maakte om de koloniën over te nemen en te besturen, maar met name in Afrika was er ook een sfeer van contact met het irrationale. De natuur en de irrationele (lees onbegrepen) totaal anderen waren én woest aantrekkelijk en angstaanjagend woest.

Die blik op het totaal andere van de witte kolonisten en de zwarte oorspronkelijke bevolking zullen we ook terug zien bij Mbembe.

Beroemd boek in deze context is *The heart of darkness* van Joseph Conrad. (1899 in een magazine, en in 1902 als roman.)

Peters, de beruchte leider in Congo zou inspiratie zijn geweest voor de hoofdpersoon Kurtz:

2

Moraal loze vrijheid

Kurtz, de handelaar met de grootste opbrengst voor 'The Company', gaat op in de woeste natuur:

"(...) it had taken him, loved him, embraced him, got into his veins, consumed his flesh, and sealed his soul to his own by the inconceivable ceremonies of some devilish initiation." (...) "But his soul was mad. Being alone in the wilderness, it had looked within itself, and, by heavens! I tell you, it had gone mad. I saw the inconceivable mystery of a soul that knew no restraint, no faith, and no fear, yet struggling blindly with itself."

Kurtz is nihilist, maar kan het niet aan. Als goed en kwaad niet meer bestaan, verliest ook zijn inspanning in de jungle - waarvoor hij zijn thuis heeft achtergelaten- waarde. Het is het soort vacuüm waarover Schopenhauer en Nietzsche ook filosoferen. Arendt refereert aan 'Het Grote Spel' en dat is wat er dan overblijft.

Wat begint als iets nuttigs namelijk via Afrika en de Suez de handels route naar India openhouden, eindigt als expansie omwille van de expansie.

De Boeren en de Britten

- Arendt zegt dat de boeren een oplossing hadden die ook bij het koloniale denken hoort: totale segregatie. Mensen die wel en niet op je lijken brengen je wereldbeeld aan het schudden. De Boeren leefden hier los van, want, zoals ook in andere koloniën, was 'going native' het ergste dat je kon doen/overkomen.
- De Boerenoorlog(en)(1880-1902) was, zegt Arendt, een misverstand: de boeren dachten dat de Britten er een rijk wilden stichten, de Britten dachten dat van de boeren.* Maar het gevolg is dat er instituties en denkbeelden ontstonden die invloed hadden op het totalitarisme in Europa. Zo kwam er rassensegregatie waarbij het ene ras het recht kreeg om het andere te overheersen, zo werden concentratiekampen voor zwarten gebouwd en de Jodenhaat nam toe.

* Voor meer info en een filmpje zie <https://historiek.net/boerenoorlogen-afrika-boeren-britten-1880-1902/129117/>

De overheid gaat een rol spelen

- Hetgeen een ingewikkeld verhaal is en wat continenten bestrijkt probeert Arendt hier kort uit te leggen. Niet om de geschiedenis bloot te leggen, maar omdat ze patronen ziet ontstaan die het ontwikkelen van het totalitarisme mede mogelijk hebben gemaakt. Om met Foucault te spreken: ze ziet kiemen van herkomsten. Die kiemen zijn van belang omdat die niet aan deze specifieke context gebonden blijven.
1. Onderscheid tussen groepen.
 2. De overheid gaat bureaucratisch en wettelijk vastleggen dat de belangen van één groep verdedigd moeten worden. (Hiermee wordt het imperialisme)
 3. De enig mogelijke rechtvaardiging van 1 en 2 die mensen -die zichzelf kinderen van de Verlichting achten- kunnen vinden, is die andere mensen hun humaniteit ontzeggen.
- Voorbeeld Rhodes: Hij laat Joden fuseren met zijn bedrijf om hen toegang te laten behouden tot de elite en vervolgens laat Rhodes de Joden onteigenen. Zwart en Joden verliezen de wettelijke ruimte om mee te doen in mijnbouw of in andere bedrijven.

White man's burden

- Van oudsher was er interesse in de culturen van Azië en er had al een humanisering van de niet-Europese bevolking van die gebieden plaatsgevonden. Er waren allerlei elementen in die culturele uitingen waardoor men zich er makkelijker mee kon vereenzelvigen, maar men zocht ook daar legitimering voor overheersing.
- Vereenzelvigen met de natuur en het verdierlijken, zoals men met de zwarten in Afrika deed ging niet op grond van de gedeelde geschiedenis, maar men zag ruimte in de Verlichting.
- Het zijn ook mensen, maar ze zijn nog niet tot ontwikkeling gebracht en daar hebben ze witte Europese overheersing voor nodig. *The white man's burden* van Kipling gaat over de Filipijnen, maar werd een uitspraak die dit koloniale denken uitdroeg. Tegenstanders schreven *The black man's burden*.

Het werd ook deel van het opeisen van de macht

Als je als... wordt aangevallen moet je je als ... verdedigen

In 1974 liet Idi Amin zich dragen door witte zakenlieden en noemde zich de nieuwe *white man's burden*.

Maieutiek 2023-Imperialisme

7

7

Legende en ideologie

- Arendt maakt een onderscheid tussen de **legendes** die avonturiers aantrokken en **ideologieën** die een zweem van wetenschappelijkheid hebben en uitgaan van één bron van alle gebeurtenissen. Ze claimen geloofwaardigheid en hebben instituties, regels en wetten om zich waar te maken.
- Dit is legitimiteit op de manier waarop Foucault dat beschrijft. Rassenongelijkheid bij wet maakt, ook al bestaat ras niet echt, dat de wet laat zien dat het bestaat en daarmee heeft het ook praktische gevolgen waardoor zelfs mensen die ras ontkennen als waarheid het erover moeten hebben als verschijnsel.

Maieutiek 2023-Imperialisme

8

8

Verschil en overeenkomsten

- Rhodes is een avonturier, Cromer een paternalistisch ideoloog. Toch doen beiden mee aan het grote Spel. Er is een afstandelijkheid ten opzichte van het land waarin ze opereren (crisis managers), want ze blijven er niet en tegelijkertijd hebben ze het idee dat het thuisland niet weet wat zij weten en dat ook niet kan begrijpen. Dus wordt geheimhouding noodzakelijk. Dit zien we ook terug bij Hitlers organisatie: als je loyaal bent weet je meer, maar dit maakt je ook medeplichtig. Verzet laat zien dat je niet loyaal bent, of dat je op zijn minst niet begrijpt wat er in de kolonie van je wordt gevraagd.
- Expansie is het doel. Decreten gaan wetten vervangen en niets staat zwart op wit. Degenen die je controleren zijn boosaardig of naïef. 'Wij weten dat alles mogelijk is', dat is volgens Arendt het ergste zinnetje uit het totalitarisme.

De mens gaat op in het proces

- Dat beeld is er al enige tijd in de filosofie, maar wordt nu ook politiek werkelijkheid. T.E Lawrence wist nog dat hij deel uitmaakte van het Grote Spel en dat hij zelf niet zo groot was, zegt Arendt nostalgisch.
- 'Witte huid als deugd' in Afrika wordt ontdekt door het plebs.
- Veroveraars geloofden niet meer in universele geldigheid van eigen wetten.
- 'Heersen en overheersen' werden aangeboren witte westerse aanspraken.
- Drakendoders werden een hoger ras of werden bureaucraten en geheimagenten die het Grote Spel speelden.
- De beste zonen van het vaderland werden ingezet voor mysterieuze krachten over de hele wereld (Rhodes) i.p.v. voor het vaderland.
- Ethische bezwaren kunnen niet meer in de weg staan van de witte heerschappij
→ Kortom alles is klaar voor Hitler. (156)